

Dariusz POPŁAWSKI

Uniwersytet Warszawski

d.poplawski@uw.edu.pl

POLITYKA ZAGRANICZNA AUSTRII WOBEC PAŃSTW AFRYKAŃSKICH PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

ABSTRACT**Austria's Foreign Policy Towards African Countries after World War II**

After the restoration of sovereignty in 1955, a neutral Austria developed intensive contacts with developing countries. Vienna's open attitude towards them fostered a positive image of the country, also within African states. The peak of activity in the political dialogue with Africa came during the so-called Kreisky era. The activist foreign policy was not accompanied by effective development aid though. From the mid-1980s there is an apparent shift away from an active policy of neutrality and global engagement in favour of European politics. After the accession to the European Union, the development cooperation takes priority and the African continent becomes one of three key regions. The cooperation focuses on the poorest priority countries south of the Sahara: Ethiopia, Ghana, Mozambique, Burkina Faso. In spite of programmatic and organisational changes, Austria's financial contribution still significantly lags behind most small countries of the "old Union".

Keywords: Austria, Africa, policy dialogue, development cooperation

Słowa kluczowe: Austria, Afryka, dialog polityczny, współpraca rozwojowa

WPROWADZENIE

Relacje Austrii z państwami afrykańskimi po II wojnie światowej miały stosunkowo ograniczony charakter. Dla państwa, które samo określa się jako mały neutralny kraj bez przeszłości kolonialnej, wpisują się one w szerszą perspektywę stosunków Północ–Południe. Ich rozwój od chwili zakończenia działań wojennych napotykał na szereg poważnych ograniczeń związanych ze skomplikowaną sytuacją, w jakiej znalazła się okupowana Austria. Wszelkie inicjatywy w zakresie polityki zagranicznej ograniczone zostały więc do minimum. Dopiero w połowie 1952 roku można odnotować znaczący wzrost aktywności międzynarodowej Wiednia wsparty szeroką ofensywą dyplomatyczną. Celem ofensywy było zwiększenie zainteresowania społeczności międzynarodowej, a zwłaszcza państw Azji i Ameryki Łacińskiej, trudną sytuacją okupowanej Austrii. Otwarte stanowisko przyjęte przez część partnerów w kwestii konieczności szybkiego przyjęcia traktatu państwowego stało się w przyszłości trwałą przesłanką do pogłębienia dialogu politycznego z państwami rozwijającymi się¹.

Zawarcie traktatu państwowego w 1955 roku oraz przyjęcie statusu wieczystej neutralności nie przyniosło oczekiwanego przełomu w relacjach z państwami rozwijającymi się. W ramach procesu odbudowy relacji międzynarodowych niewiele miejsca pozostawało na zajmowanie się *egzotycznymi regionami świata*². Wśród polityków austriackich popularna była narracja sugerująca, iż brak kolonialnej przeszłości nie powoduje bezpośredniej odpowiedzialności za zapóźnienie rozwojowe tych państw. Pierwsze impulsy w zakresie pomocy rozwojowej pojawiły się ze strony struktur Kościoła katolickiego, głównie w obszarze działalności misyjnej, potem stopniowo uzupełnianych działalnością instytucji państwowych³.

Można wskazać również na historyczne uwarunkowania dotyczące ograniczonych relacji z Afryką. Austro-Węgry swoje polityczne i gospodarcze interesy dostrzegały przede wszystkim w Europie. Określone zaangażowanie w krajach zamorskich, w tym także afrykańskich, powiązane było ściśle z rozbudową stosunków handlowych. W tym okresie otwierano pierwsze placówki konsularne na terytoriach kolonialnych w Afryce: konsulat w Kapsztadzie (1852) i konsulat honorowy w Lagos (1903). Austriacko-etiopskie kontakty dyplomatyczne sięgają 1905 roku. W 1912 roku utworzono w Addis Abebie austriacki konsulat honorowy. Również I Republika Austrii z uwagi na niezwykle trudną sytuację wewnętrzną i skomplikowane relacje międzynarodowe nie przejawiała znaczącego zainteresowania kontaktami z Afryką⁴.

Celem artykułu jest ukazanie ewolucji stosunków Austrii z państwami afrykańskimi po drugiej wojnie światowej. Analizie poddano zarówno aspekt programowy, jak

¹ D. Popławski, *Austriacka polityka neutralności (1955-1995)*, Warszawa 1995, s. 43-53.

² O. Höll, *Österreichische Entwicklungshilfe, 1970-1983: Kritische Analyse und internationaler Vergleich. Informationen zur Weltpolitik*, Wien 1986, s. 11.

³ M. Obrovsky, *Entwicklungspolitik*, [w:] *Handbuch der Außenpolitik Österreichs*, M. Senn, F. Eder, M. Kornprobst (red.), Innsbruck 2023, s. 396.

⁴ H. Wereszycki, *Historia Austrii*, Wrocław 1972, s. 317-329; K. Fiedor, *Austria. Zarys dziejów politycznych*, Łódź 2000, s. 150-189.

i realizacyjny austriackiej współpracy rozwojowej. Ukazano znaczący rozdźwięk między deklaracjami rządu austriackiego a efektywnym wkładem finansowym we wszystkie etapy ewolucji współpracy z Afryką, a także zwrócono uwagę na pozostawanie w tyle za praktyką większości małych państw „starej Unii”.

DIALOG POLITYCZNY Z PAŃSTWAMI AFRYKI

Zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z traktatu pokojowego Austria niezwłocznie przystąpiła do ONZ w 1955 roku. Stanowiło to istotną przesłankę dla zintensyfikowania relacji z państwami Trzeciego Świata, w tym afrykańskimi. Z chwilą pojawienia się kwestii samostanowienia narodów oraz dekolonizacji na agendzie ONZ, otwarta postawa wieczyście neutralnej Austrii, która do niedawna borykała się z trudnościami w zakresie odzyskania pełnej suwerenności, zyskała w tych państwach wyrazy sympatii i uznania. Nie może więc dziwić fakt, iż w gronie pierwszych polityków składających w Wiedniu oficjalną wizytę państwową znaleźli się m.in. prezydent Ghany Kwame Nkrumah i senegalski premier Mamadou Dia⁵.

W 1959 roku socjaldemokrata Bruno Kreisky formalnie utworzył ministerstwo spraw zagranicznych. Ten fakt bez wątpienia sprzyjał dalszemu rozwojowi intensywnych kontaktów z państwami rozwijającymi się. W Wiedniu uważnie monitorowano proces emancypacji spod panowania kolonialnego. Sytuacja na kontynencie afrykańskim była obiektem szczególnego zainteresowania. W tym samym roku przedłożono koncepcję rozwoju stosunków z Afryką, umożliwiającą m.in. szybkie otwarcie pierwszych przedstawicielstw dyplomatycznych na kontynencie afrykańskim. Po odzyskaniu suwerenności w 1955 roku Austria posiadała w Afryce jedno przedstawicielstwo dyplomatyczne, a cztery lata później dysponowała już siedmioma placówkami dyplomatycznymi⁶.

Pozytywnie rozwijający się dialog z państwami afro-azjatyckimi przyczynił się w określonym stopniu do wniesienia na forum ONZ sporu austriacko-włoskiego o górną Adygę, o co usilnie zabiegano w Wiedniu. W obu przyjętych w tej kwestii rezolucjach zgromadzenia Ogólnego ONZ XX i XXVI uzyskano wsparcie przede wszystkim państw afro-azjatyckich. W tym gronie znalazła się m.in. Ghana. Jakkolwiek pomoc tych państw okazała się być mniej efektywna, niż to sobie początkowo wyobrażano w kołach politycznych Wiednia, to jednak świadczyła ona o rosnącej pozycji międzynarodowej Austrii w tych państwach. Przedstawiciele austriackiego rządu wielkiej koalicji Socjalistycznej Partii Austrii (SPÖ) i Austriackiej Partii Ludowej (ÖVP) deklarowali przyjęcie programu Pierwszej Dekady Rozwoju i na forum międzynarodowym opowiadali się jednoznacznie za wspieraniem dążeń państw afrykańskich w kwestii dekolonizacji w Afryce. W 1961 roku Austria, m.in. przy wsparciu państw afrykańskich, została członkiem Rady Gospodarczo-Społecznej ONZ.

⁵ P. Jankowitsch, *Österreich und die dritte Welt: Ein neues Kapitel der österreichischen Außenpolitik*, [w:] *Die Ära Kreisky. Schwerpunkte der österreichischen Außenpolitik*, red. E. Bielka, P. Jankowitsch, H. Thalberg, Wien 1983, s. 259.

⁶ H. Kramer, *Strukturentwicklung der Aussenpolitik (1945-2005)*, [w:] *Politik in Österreich: Das Handbuch*, red. H. Dachs i in., Wien 2006, s. 808.

Istotnym uzupełnieniem aktywności politycznej na forum ONZ była deklarowana gotowość wypełniania dobrych usług oraz rozpoczęcie uczestnictwa w miejscach pokojowych (Kongo, 1960-1963). W państwach afrykańskich szerokim echem odbiła się również inicjatywa nowego „planu Marshalla” dla państw rozwijających się, zgłoszona przez Kreisky’ego w czasie pierwszej światowej Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD)⁷.

Pomimo że z kilkoma państwami afrykańskimi rozwijano żywe kontakty, nawiązywano stosunki dyplomatyczne, otwierano placówki dyplomatyczne, to jednak pomoc rozwojowa napotykała liczne bariery. W opinii austriackich ekspertów o pomocy rozwojowej w pełnym znaczeniu tego terminu można mówić jedynie w przypadku Górnej Wolty (obecnie Burkina Faso). Nie ulega jednak wątpliwości, iż dialog polityczny z państwami afrykańskimi stanowił ważny komponent austriackiej polityki zagranicznej wobec Trzeciego Świata. Obok aktywności Kreisky’ego należy także zauważyć zaangażowanie Kurta Waldheima, który jako minister spraw zagranicznych w rządzie ÖVP poprzez zintensyfikowaną tzw. dyplomację wizytową, głównie w państwach afrykańskich, wniósł istotny wkład w umacnianie pozytywnego wizerunku Austrii. Jednym z rezultatów tej aktywności było stosunkowo duże poparcie ze strony państw afrykańskich przy wyborze na stanowisko Sekretarza Generalnego ONZ na kolejne kadencje w 1971 i 1976 roku⁸.

Szczyt aktywności dialogu politycznego z państwami afrykańskimi przypada na lata 70. Tę fazę otwiera powstanie jednopartyjnego rządu SPÖ kanclerza Kreisky’ego, zarazem wpływowego działacza Międzynarodówki Socjalistycznej. Dalszemu wzmoczeniu aktywności Austrii sprzyjało wybranie jej na niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ na kadencję 1973/1974. Przede wszystkim uzyskano możliwość współdziałania w próbach rozwiązywania konfliktów w Afryce Południowej i na Bliskim Wschodzie. Na początku lat 70. znacznie zwiększyła się również siła przyciągania Wiednia ukierunkowana na mężów stanu z państw afrykańskich. Najwięcej kontrowersji budziła wizyta libijskiego przywódcy Mu’ammara al-Kaddafiego w 1972 roku. Austria była pierwszym zachodnim państwem, w którym złożył on oficjalną wizytę. To wydarzenie doprowadziło do zwiększenia napięcia w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi⁹.

Istotnym komponentem tej polityki było współdziałanie z Ruchem Państw Niezaangażowanych. Wiele państw członkowskich, w tym afrykańskich, wyrażało życzliwy stosunek do działań Austrii. Znalazło to swoje odzwierciedlenie m.in. w zaproszeniu do uczestnictwa w konferencji Państw Niezaangażowanych w Lusace w 1970 roku oraz przyznaniu Austrii statusu gościa, który został stworzony z jej inicjatywy¹⁰.

W wielu państwach afrykańskich znaczne poparcie zyskała polityka Kreisky’ego wobec Bliskiego Wschodu. Istotny wpływ na jej kształt miały jego relacje z prezydentem

⁷ D. Kramer-Fischer, *Ein neuen Marshall-Plan für die Dritte Welt. Der österreichische Vorschlag zu einem verstärkten Ressourcetransfer*, „Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft” 1981, no. 10, s. 139-152.

⁸ H. Kramer, *Zur Bilanz der österreichischen Entwicklungspolitik (1945-2017)*, s. 2, [online] https://archeza.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/p_archeza/Eigene_Texte/Kramer_2017.pdf, 5 III 2023.

⁹ D. Popławski, *Austriacka...*, s. 130.

¹⁰ O. Höll, *Entwicklungspolitik*, [w:] *Politik in Österreich...*, s. 889.

Egiptu Gamalem Abdelem Naserem. Jako pierwszy zachodni minister spraw zagranicznych złożył oficjalną wizytę w Kairze już w latach 60. XX wieku. Przedmiotem rozmów, obok kwestii bilateralnych, były również możliwości pośredniczenia szefa dyplomacji austriackiej w próbach rozwiązania konfliktu. Polityka bliskowschodnia Austrii, której osią stał się stosunek do kwestii palestyńskiej, opierała się na dążeniu do zachowania neutralności oraz utrzymywania dobrych relacji między Izraelem i państwami arabskimi¹¹. Kreisky angażował się znacznie w kształtowanie stanowiska Międzynarodówki Socjalistycznej wobec konfliktu. Jego polityka bliskowschodnia ostatecznie nie przyniosła wymiernych rezultatów, niewątpliwie jednak przyczyniła się do stabilizacji pozytywnego wizerunku Austrii w państwach afrykańskich. Pomimo braku konkretnych rozwiązań Austria konsekwentnie utrzymywała stałe kontakty z Egiptem, a na początku lat 80. doszło do pogłębienia relacji z członkami Ligi Państw Arabskich (LPA). W 1982 roku w trakcie oficjalnej wizyty w Tunezji Kreisky spotkał się z Sekretarzem Generalnym LPA, a jednym z rezultatów tego spotkania było otwarcie w Wiedniu biura tej organizacji¹².

Najpoważniejszym mankamentem polityki wobec Afryki była utrzymująca się dysproporcja między współpracą polityczną a wywiązywaniem się z materialnych zobowiązań w ramach pomocy rozwojowej. Pomimo wprowadzenia regulacji ustawowych, rozbudowy stosownych struktur w urzędzie kanclerskim, regularnych raportów parlamentarnych oraz różnorodnych instytucji pomocowych, austriacki wkład w zakresie pomocy rozwojowej, zarówno w aspekcie ilościowym, jak i jakościowym, był bardzo skromny. Pozostawał daleko w tyle za celami rozwojowymi postawionymi przez ONZ i osiągnął swój najniższy punkt w latach 70. Aktywistycznej polityce zagranicznej przeciwstawiano *rozczarowującą praktykę pomocy rozwojowej*¹³.

Na początku lat 80. opozycja stanowczo domagała się odejścia od globalistycznej polityki zagranicznej i reorientacji na Europę. Po odejściu kanclerza Kreisky'ego w 1983 roku pogłębił się proces osłabiania zaangażowania Austrii w państwach Południa. Ucierpiały na tym znacznie relacje z państwami afrykańskimi. Niewątpliwie sprzyjała temu sytuacja, iż w szeregu państw Afryki charyzmatycznych przywódców, którzy odprowadzili własne kraje do niepodległości, zastąpiła nowa generacja polityków o autorytarnych tendencjach i skłonnościami do korupcji¹⁴. Kolejny rząd wielkiej koalicji SPÖ/ÖVP, powołany w 1987 roku, potwierdził zmianę priorytetów, co doprowadziło m.in. do osłabienia zaangażowania w ONZ i do faktycznej utraty przez Wiedeń funkcji punktu kontaktowego dla państw arabskich. Coraz mniej aktywna dyplomacja wizytowa oraz wyraźne osłabienie polityki rozwojowej była rezultatem utrzymującego się postrzegania współpracy przez pryzmat zapewnienia realizacji interesów eksportowych austriackiej gospodarki¹⁵.

¹¹ H. Thalberg, *Die Nahostpolitik*, [w:] *Die Ära Kreisky...*, s. 201.

¹² D. Popławski, *Austriacka...*, s. 130.

¹³ O. Höll, *Österreichische...*, s. 142.

¹⁴ H. Kramer, *Zur Bilanz...*, s. 4.

¹⁵ *Tamże*, s. 5.

PRIORYTETY WSPÓŁPRACY ROZWOJOWEJ

Zmiany w austriackiej polityce zagranicznej wobec państw rozwijających się, które zachodziły pod koniec lat 80., nie wpłynęły w istotny sposób na pogorszenie się relacji z Afryką, podobnie jak redefinicja austriackiej neutralności po zakończeniu zimnej wojny¹⁶. Wprawdzie początkowo w wiedeńskim MSZ poważnie rozważano plany redukcji liczby placówek dyplomatycznych, ale ostatecznie skończyło się na reorganizacji przedstawicielstw dyplomatycznych oraz wprowadzeniu nowych priorytetów geograficznych dotyczących terenu Afryki na południe od Sahary. W obszarze politycznym zauważalne było wyraźne dystansowanie się od ruchów narodowowyzwoleńczych, m.in. Polisario, oraz opowiadanie się – przede wszystkim ze strony ÖVP – za neoliberalną gospodarką rynkową wobec globalnego Południa¹⁷. W celu lepszej koordynacji bilateralnej współpracy rozwojowej oraz pełniejszego dopasowania programów i projektów do potrzeb konkretnych partnerów na początku lat 90. rozpoczęto otwieranie Biur Koordynacyjnych oraz opracowywanie programów krajowych i sektorowych. Pierwsze biuro utworzono w Kampali w 1991 roku. Współpraca rozwojowa została ukierunkowana na wybrane państwa. Podejmowane działania miały na celu doprowadzenie do ograniczenia liczby państw partnerów oraz skoncentrowanie się na grupie państw najsłabiej rozwiniętych. Prowadzenie dialogu z państwami afrykańskimi podporządkowano założeniom służącym przestrzeganiu praw człowieka, zasad państwa prawa i demokracji pluralistycznej. Jako warunek minimum określono widoczną ewolucję w tym kierunku. Druga grupa założeń dotyczyła działań sprzyjających rozwojowi rynku i ochrony środowiska naturalnego. Przeprowadzona reorganizacja w obszarze programowym i organizacyjnym przed akcesją do UE potwierdzała, iż państwa na południe od Sahary zajmują kluczową pozycję w priorytetach terytorialnych. Związane to było niewątpliwie ze spodziewanym członkostwem w Unii Europejskiej (UE), dla której ten region był głównym partnerem współpracy¹⁸.

Redukując liczbę austriackich przedstawicielstw dyplomatycznych, dokonano również zmian w zakresie metod ich działania – oparto się na kryteriach pragmatycznych. Zasadniczą innowacją było wprowadzenie programu państw docelowych (Fokusstaaten) obejmującego 17 państw. Celem tych działań było przede wszystkim skoncentrowanie na tych państwach skromnych środków stojących do dyspozycji oraz wzmocnienie międzynarodowej współpracy z tymi państwami. Przeprowadzone zmiany miały również służyć intensyfikacji dialogu politycznego m.in. poprzez wzmocnienie aktywności dyplomatycznej oraz zaangażowania w sprawy regionu. Rozbudowana została sieć austriackich konsulatów honorowych, podjęto też działania na rzecz stabilizowania roli Wiednia jako miejsca dialogu międzynarodowego poprzez udzielanie pomocy

¹⁶ D. Popławski, *Neutrality in Austria's Foreign and Security Policy after the Cold War*, „Studia Europejskie – Studies in European Affairs” 2020, no. 2, s. 106-109.

¹⁷ M. Obrovsky, *Entwicklungspolitik...*, s. 398.

¹⁸ *Tamże*, s. 399; A. Paterek, *Austriacka polityka rozwojowa wobec globalnych wyzwań*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2022, nr 16, s. 173.

przedstawicielstwom państw afrykańskich. Między innymi w 1992 roku zaoferowano Sudanowi, Etiopii i Kenii bezpłatne korzystanie przez ich placówki z pomieszczeń w Wiedniu. Postrzeganiu Wiednia jako miejsca spotkań międzynarodowych sprzyjało również funkcjonowanie rozbudowanych personalnie stałych przedstawicielstw wiodących organizacji międzynarodowych¹⁹.

Generalnie rzecz ujmując, dokonana reorganizacja polityki wobec Afryki oceniana była zasadniczo pozytywnie. Nie towarzyszył jej jednak znaczący wzrost nakładów na współpracę rozwojową. Należy również pamiętać, że rozpadowi systemu bipolarnego oraz zmierzchowi efektywnego dialogu Północ–Południe towarzyszyło rozszerzenie współpracy rozwojowej o pomoc dla reformujących się państw Europy Środkowo-Wschodniej. Również z uwagi na zbliżające się przystąpienie Austrii do UE polityce rozwojowej przypisywano zdecydowanie mniejsze znaczenie, co odbiło się na współpracy z Afryką.

WSPÓŁPRACA ROZWOJOWA W WARUNKACH CZŁONKOSTWA AUSTRII W UE

Przystąpienie Austrii do UE nie stanowiło zasadniczego przełomu w relacjach z Afryką. Było to spowodowane głównie działaniami w zakresie reorganizacji austriackiej pomocy rozwojowej przeprowadzonymi na początku lat 90. w kontekście przyszłej akcesji. Bez wątpienia można mówić o określonej harmonizacji norm, standardów i programów, ale nie o istotnej zmianie w polityczno-rozwojowym profilu, który w odniesieniu do Afryki pozostawiał wiele do życzenia. Należy zgodzić się z opinią, iż przeprowadzone przed akcesją reformy były częścią procesu profesjonalizacji sektora oraz restrukturyzacji służby zagranicznej, np. poprzez ograniczanie liczby placówek²⁰.

Działania te szczególnie dotknęły kontynent afrykański. Nie wpłynęło to jednak na realizację ogólnych założeń dotyczących wzmożonej aktywności Austrii w państwach afrykańskich, które w szczególny sposób zostały obciążone społecznymi problemami związanymi m.in. z ubóstwem i pogłębianiem dystansów rozwojowych. W krytycznych analizach wskazuje się, iż po akcesji mamy do czynienia z „płytką” europeizacją austriackiej polityki rozwojowej, gdzie retoryczne zaangażowanie w dorobek UE jest oczywiste, ale nie wykracza poza ten zakres. Austria nadal stosuje swoją retorykę polityczną bez wdrażania stosownych struktur i zapewniania środków finansowych. Daje to władzom więcej przestrzeni politycznej w kraju, bez konieczności deklarowania znaczących zobowiązań²¹.

Nie ulega wątpliwości, że poważnym problemem jest również brak istotnych zmian w zakresie ogólnych relacji handlowo-gospodarczych. Wraz z akcesją Austria przejęła

¹⁹ W 1994 roku w Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (IAEA) na 121 osób 27 z nich reprezentowało Afrykę. Odpowiednio: w Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego (UNIDO) na 129 członków reprezentantów Afryki było 36, a w Biurze ONZ 122 – 31. Por. *Jahrbuch der österreichischen Aussenpolitik. Aussenpolitischer Bericht*, Wien 1994, s. 583.

²⁰ H. Kramer, *Zur Bilanz...*, s. 6.

²¹ S. Lightfoot, M. Obrovsky, *Österreichische Entwicklungspolitik – Nachbarschaftspolitik in Europa statt globaler Politik?*, „ÖZP – Austrian Journal of Political Science” 2016, no. 45, s. 19.

reżimy handlowe włącznie z IV konwencją z Lome i umową z Kotonu²². Państwa afrykańskie nie są jednak dla Austrii znaczącymi partnerami. Eksport do tego regionu odpowiada 1,1% ogólnego eksportu (1,9 milionów euro w 2021 roku) i porównywalny jest z austriackim eksportem do Szwecji. Od kilku lat podnoszony jest problem austriackiej gospodarki eksportowej i potrzeby orientacji na nowe, dynamicznie rozwijające się rynki afrykańskie, w szczególności na państwa leżące na południe od Sahary. Nie zmienia to jednak faktu, iż czołowym partnerem handlowym Austrii w Afryce pozostaje RPA, która deklasuje pozostałych partnerów. Jest to wyraźnie dostrzegalne w obszarze austriackiego importu (RPA – 841 milionów euro, Wybrzeże Kości Słoniowej – 43 miliony, Ghana – 24 miliony). Do tradycyjnych partnerów handlowych należą również państwa Afryki Północnej: Algieria, Egipt i Maroko²³.

Obecnie współpraca rozwojowa z Afryką w ramach członkostwa Austrii w UE koncentruje się na tzw. państwach priorytetowych (*Schwerpunktstaaten*): Etiopii, Ugandzie, Ghanie, Mozambiku i Burkina Faso. Ważne miejsce przypisuje się współpracy z państwami Afryki Wschodniej. Z uwagi na fakt, iż pomoc rozwojowa rozwinęła się w tym regionie dopiero w latach 90., jej założenia mogły zostać w decydującym stopniu skoordynowane z lokalnymi potrzebami. W ostatnich latach szczególny nacisk został położony na pomoc „na miejscu”, która umożliwia poszerzenie perspektyw rozwoju. Znajduje to swoje odzwierciedlenie m.in. w aktualnie realizowanych w Etiopii 17 projektach na kwotę 22,8 milionów euro – blisko 90% stanowią działania w zakresie rozbudowy infrastruktury i społeczeństwa obywatelskiego. Z tym wiąże się np. wspieranie najważniejszych potrzeb określonych przez Etiopię. Wiele uwagi poświęcono wzmocnieniu odporności w obszarze zmian klimatycznych, kwestiom bezpieczeństwa żywnościowego, zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, równemu dostępowi do zasobów naturalnych. Jako strategiczne cele współpracy rozwojowej z tym państwem wskazuje się wspieranie rozwoju społeczno-ekonomicznego i ochronę środowiska²⁴.

Również w przypadku Ugandy można mówić o stosunkowo krótkim okresie współpracy rozwojowej, sięgającym drugiej połowy lat 90., oraz o podobnej skali projektów i wydatkowanych środków. W tym przypadku programy skierowane na państwo i społeczeństwo obywatelskie sięgają 68% przeznaczonych środków. W pozostałych obszarach należy przede wszystkim wskazać na zaopatrzenie w wodę, odprowadzanie ścieków i odpadów. Ten obszar jest szczególnie istotny z punktu widzenia Wiednia. Często podkreśla się, iż obszar ten nawiązuje do początków zaangażowania Austrii w Ugandzie w takie projekty, jak budowa studni czy ujęć wodnych. Austriacka pomoc rozwojowa była od 1990 roku ukierunkowana na rozwój sektora zaopatrzenia w wodę na południowym wschodzie kraju, gdzie odnotowano szereg sukcesów. Ten obszar często jest określany jako wizytówka austriackiej pomocy techniczno-rozwojowej. Od 2002 roku został on podniesiony do rangi priorytetu. W 2018 roku Austria przyjęła ponownie kierowniczą

²² O. Höll, *Entwicklungspolitik...*, s. 893.

²³ *Österreich Wirtschaftsbeziehungen mit Afrika sowie mit dem Nahen und Mittleren Osten*, Bundesministerium Arbeit und Wirtschaft, [online] <https://www.bmaw.gv.at/Themen/International/OesterreichsWirtschaftsbeziehungen/Afrika-Naher-und-Mittlerer-Osten.html>, 1 III 2023.

²⁴ B. Gebrewold, *Die Aussenpolitik gegenüber den Staaten Afrikas*, [w:] *Handbuch...*, s. 618-619.

rolę w koordynacji współpracy między środowiskami dawców i ugandyjskimi partnerami w obszarze zaopatrzenia w wodę i urządzenia sanitarne. Istotną rolę odgrywa również wsparcie dla szeroko pojętego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Wspierana jest m.in. rozbudowa infrastruktury sądów, posterunków policji i reforma sądownictwa. Realizowane są programy ochrony marginalizowanych grup ludności, w tym kobiet i uchodźców, jak również programy dotyczące naruszeń praw człowieka i korupcji²⁵.

Austriacka pomoc rozwojowa dla Burkina Faso sięga początków suwerennego państwa, tj. lat 60. Jednakże jej faktyczna intensyfikacja nastąpiła dopiero po przystąpieniu Austrii do UE. W sposób konsekwentny realizowano założenia zintegrowania współpracy rozwojowej zarówno z oczekiwaniami społeczeństwa obywatelskiego, jak i celami określonymi przez rząd. Zgodnie z przyjętymi założeniami wkład Austrii związany jest również z dążeniem do pomocy w realizacji dwóch ważnych celów: zrównoważonego rozwoju gospodarczego oraz odporności obszarów wiejskich. Obejmują one m.in. pokój, rozwój, bezpieczeństwo, gospodarczą aktywność, ochronę środowiska, wspieranie dobrych rządów, kształcenie techniczne i zawodowe²⁶.

Wśród afrykańskich państw priorytetowych austriackiej pomocy rozwojowej ważną rolę odgrywa Mozambik. Niekiedy wskazuje się w literaturze przedmiotu, iż są to modelowe relacje, a projekty realizowane w ramach Austriackiej Pomocy na rzecz Rozwoju (ÖZA) charakteryzują się zasadniczo przemyślanymi rozwiązaniami i profesjonalizmem. Jest to szczególnie istotna kwestia, albowiem mieliśmy w tym przypadku do czynienia z niestabilną sytuacją wewnętrzną. Zwłaszcza w prowincji Sobala aktywność austriacka od wielu lat przyczynia się do polepszenia sytuacji znaczącej grupy ludności w zakresie ubóstwa²⁷.

Nawiązanie relacji bilateralnych nastąpiło w szczytowym okresie „ery Kreisky’ego”, tj. w 1976 roku, bezpośrednio po uzyskaniu suwerenności przez Mozambik. Jednakże pierwsza austriacka placówka – konsulat honorowy w Maputo – została utworzona dopiero w 1987 roku. Pierwsze projekty Instytut Współpracy Międzynarodowej (IIZ) przeprowadził w sektorze oświaty i planowania miejskiego. W latach 80. napływała pomoc żywnościowa, udzielano wsparcia w zakresie hodowli zwierząt, ubojni oraz rozbudowy systemów nawadniania. Roczna pomoc dla Mozambiku wynosiła w tym okresie około 3,6 miliona euro. W następnej dekadzie podmioty austriackie wydały na pomoc rozwojową blisko 29 milionów euro. Od połowy lat 80. całkowity wolumen pomocy wzrósł do ponad 3,6 miliona euro rocznie²⁸.

²⁵ *Uganda: Country Strategy 2019-2025*, Federal Ministry for Europe, Integration and Foreign Affairs Directorate General for Development Cooperation, [online] https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Publikationen/Landesstrategien/CS_Uganda_2019-2025.pdf, 2 IV 2023.

²⁶ B. Gebrewold, *Die Aussenpolitik...*, s. 617-618.

²⁷ *Länderprofil Mosambik*, Österreichische Forschungsförderung für Entwicklungshilfe (ÖFSE), [online] <https://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Laenderinfos/mosambik03.pdf>, 3 III 2023; G. Slezak, K. Kendler, N. Nozadze, *ÖFSE-Länderinformation Mosambik*, [online] https://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Laenderinfos/2019/Mosambik_Laenderinformation.pdf, 3 III 2023.

²⁸ W. Sauer, *Österreich und der Transformationsprozess in Mosambik*, „Journal für Entwicklungspolitik” 1997, vol. 13, no. 2, s. 202-203.

W ramach regionalnej koncentracji, od 1994 roku kluczowym regionem stała się prowincja Sofala. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w opracowywanych w ścisłej współpracy z władzami programach krajowych, które sprzyjały dalszej redukcji absolutnego ubóstwa oraz polepszeniu warunków życiowych rodzin wiejskich. Cel główny – zapewnienie zrównoważonego, demokratycznego rozwoju społecznego i ekonomicznego – był osiągany poprzez włączenie w ten proces wszystkich zainteresowanych stron, w tym również międzynarodowej wspólnoty dawców pomocy. W realizowanych projektach na pierwszy plan wysuwają się dwa obszary interwencyjne: demokracja i rozwój obszarów wiejskich. Powinny one wspierać w kontekście walki z ubóstwem „zdecentralizowaną grę” pomiędzy państwową administracją a społeczeństwem obywatelskim, włącznie z tradycyjnymi strukturami społecznymi oraz sektorem prywatnym. Jest szczególnie istotna kwestia, albowiem Sofala jest najbiedniejszą prowincją Mozambiku, gdzie ponad połowa ludności żyje w ubóstwie²⁹.

Powstałe w 1995 roku Biuro Koordynacyjne jest odpowiedzialne za wdrażanie i monitorowanie programów krajowych. W celu zwiększenia zakresu koordynacji działań ze wszystkimi dawcami pomocy powstało dwa lata później w Maputo Biuro Łącznikowe, które w 2005 roku stało się oficjalnym Biurem Koordynacyjnym. Obok zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego na pierwszy plan wysuwają się zaopatrzenie w wodę i szeroko pojęte kwestie sanitarne, gdzie austriacka współpraca rozwojowa dysponuje stosownym doświadczeniem i uznanymi kompetencjami. Na uwagę zasługuje kompleksowe podejście do tego sektora pomocy. Poza własnymi projektami Austria uczestniczy w narodowym programie finansowania tego obszaru oraz dodatkowo w lokalnym projekcie, w którym wspiera bezpośrednio inwestycje na szczeblu prowincyjnym³⁰.

Jako dowód na pozytywną ocenę współpracy rozwojowej z Mozambikiem, traktowanej jako rozwiązywanie modelowe, można uznać rezultaty przeprowadzonych kompleksowych ewaluacji. Począwszy od 2004 roku, uzyskane wyniki pokazały, iż projekty i programy w prowincji Sofala są znaczące. Taką ocenę prezentują również przedstawiciele rządu prowincjonalnego oraz pozostałe grupy docelowe. Natomiast na szczeblu krajowym widoczność austriackiej współpracy rozwojowej oceniono jako słabą, co w dużym stopniu wynikało z niskiego wolumenu pomocy budżetowej czy braku obecności politycznej Austrii w Maputo. Kolejną ewaluację, przeprowadzoną w 2010 roku, można uznać za szczególnie istotną, albowiem firmował ją podmiot zewnętrzny – belgijski ośrodek badawczy ECORYS. W raporcie podkreślano, iż Austria jest oceniana jako niezawodny, kompetentny partner w Mozambiku. Braki wskazywano głównie na szczeblu krajowym. Austriacka Agencja Rozwoju (ADA) zleciła ECORYS przeprowadzenie strategicznej oceny zaangażowania w Mozambiku w latach 1992-2018. Była to część strategicznego planu ewaluacji ADA na lata 2019-2020 opracowanego wspólnie z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Głównym celem tej ewaluacji było dostarczenie informacji, które miały posłużyć do podjęcia decyzji dotyczących przyszłego

²⁹ *Mozambique*, Austrian Development Agency, [online] <https://www.entwicklung.at/en/countries/southern-africa/mozambique>, 24 III 2023.

³⁰ *Tamże*.

zaangażowania. Może wiązać się to ze zmianą intensywności i sposobów prowadzenia współpracy rozwojowej z Mozambikiem³¹.

Pomimo zasadniczo pozytywnej oceny austriackiej współpracy rozwojowej z Mozambikiem trudno jest jednoznacznie ocenić skuteczność podejmowanych działań w kontekście założeń zrównoważonego rozwoju, także w prowincji Sofala. Wynika to nie tylko z wielokrotnie krytykowanej szczupłości środków finansowania, ale również z niestabilnej sytuacji politycznej, skomplikowanych uwarunkowań społecznych, zagrożeń klimatycznych czy określonej polityki rządu centralnego.

WSPÓŁPRACA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA I PREWENCJI KRYZYSOWEJ

Na początku XXI wieku do katalogu celów austriackiej współpracy rozwojowej została jednoznacznie włączona kwestia zapewnienia pokoju. Jednakże świadomość konieczności realizacji wszystkich celów była w gronie polityków i ekspertów oceniana jako relatywnie ograniczona. Na zmianę podejścia do tej problematyki nie wpłynął nawet mocno nagłośniony w Austrii program pomocy dla Rwandy oraz ukierunkowanie na problematykę łagodzenia konfliktów w ramach współpracy z Ugandą, stanowiącą przecież państwo priorytetowe austriackiej współpracy rozwojowej. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy był fakt, iż międzynarodowa debata na temat istniejących związków między polityką rozwojową a polityką bezpieczeństwa w niedostatecznym stopniu została włączona do koncepcji współpracy rozwojowej oraz szerszych rozważań strategicznych jeszcze na początku³².

Dopiero w trzyletnim programie austriackiej współpracy rozwojowej (2004-2006)³³ po raz pierwszy komponentom bezpieczeństwa przypisano charakter celów kluczowych. Jako kategorię centralną wyeksponowano kategorię *human security*. Zgodnie z założeniami programu rozpoczęto instytucjonalne przewartościowanie, w których po raz pierwszy wprowadzone zostały strumienie budżetowe przekraczające granice regionów dla prewencji konfliktów i zapewnienia pokoju w Afryce. W jej ramach określono dwa główne komponenty: wspierania afrykańskich sieci pokojowych oraz ustrukturyzowanie już relatywnie skutecznych programów w Ugandzie w specjalną strategię „Północna Uganda”³⁴.

³¹ *Strategic Evaluation of Austrian Development Cooperation's Engagement in Mozambique 1992-2018*, [online] https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Evaluierung/Evaluierung_sberichte/2020/Mosambik/Evaluation_Mozambique_1992-2018_English_summary.pdf, 20 IV 2023.

³² J. Pospisil, S. Khittel, *Sicherheitspolitische Entwicklungszusammenarbeit von Kleinstaaten. Eine vergleichende Analyse der Praxis von Österreich, der Schweiz, Schweden und den Niederlanden anhand von ausgewählten Fallbeispielen*, Österreichische Forschungsförderung für Internationale Entwicklung (ÖFSE), Forum 37, 2008, [online] <https://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Foren/Forum37.pdf>, 5 IV 2023.

³³ *Dreijahresprogramm der Österreichischen Entwicklungspolitik 2004 bis 2006*, Bundesministerium für auswärtige Angelegenheiten, Wien 2003, Sektion VII – *Entwicklungszusammenarbeit*.

³⁴ S. Khittel, J. Pospisil, *Europäische Entwicklungspolitik als Alternative zum „Global War on Terrorism“? Zur Entwicklungszusammenarbeit der EU in Krisenregionen*, Österreichische Forschungsförderung für

W toczącej się debacie dotyczącej przewartościowań austriackiej współpracy rozwojowej wskazywano na punkty ciężkości, które powinny zostać wyeksponowane. Obok udziału w misjach i operacjach zagranicznych³⁵ podkreślano przede wszystkim konieczność wzmocnienia lokalnych organizacji działających w sektorze *peace-building* i wspierania reintegracji grup osób poszkodowanych przez konflikty, a także wskazywano na działania na rzecz wzmocnienia wymiaru sprawiedliwości, zwłaszcza w kontekście cywilnej kontroli sektora bezpieczeństwa. Akcentowano konieczność specjalizacji w tych obszarach, uwzględniając fakt, iż wkład austriacki w porównaniu z innymi państwami europejskimi – dawcami – pozostanie ograniczony. Jednocześnie zalecano konieczność koncentrowania się na tematycznych priorytetach w ramach dobrze funkcjonujących małych projektów. Konkretnie projekty i programy w obszarze bezpieczeństwa dotyczyły zatem przede wszystkim: zwalczania rozprzestrzeniania drobnej broni; udziału w misjach pokojowych, wspierania regionalnych organizacji w sektorze bezpieczeństwa; kooperacji z regionalnymi aktorami, np. w Nigerii, Republice Południowej Afryki czy Etiopii³⁶.

Celem współpracy z państwami Afryki jest wniesienie zrównoważonego wkładu na rzecz długofalowej stabilizacji regionu. Do dalszych form aktywności w tym obszarze powinny zostać upoważnione siły zbrojne państw afrykańskich zdolne do samodzielnego i wiarygodnego działania. Austriacka polityka regionalna jest ukierunkowana na Afrykę Subsaharyjską, z naciskiem na Afrykę Zachodnią, przy czym pewne projekty są realizowane także w Afryce Wschodniej. Wybór afrykańskich państw partnerskich następuje po uwzględnieniu kilku czynników: preferowane są państwa, które utrzymują z Austrią ogólne relacje, są ukierunkowane na demokrację i rządy prawa, jak również wnoszą konkretny wkład w sektorze zarządzania kryzysami i konfliktami³⁷. Austriackie zaangażowanie obejmuje przede wszystkim szeroką pojętą współpracę w zakresie szkolenia i kształcenia żołnierzy i oficerów. Ponadto w cywilno-wojskowym kontekście Wiedeń oferuje kursy wsparcia humanitarnego i wojskowego dotyczące m.in. doradztwa w operacjach wspierania pokoju, ochrony cywilów w konflikcie zbrojnym, reformy sektora bezpieczeństwa, a także zagadnień równości płci i przestrzegania praw człowieka. Celem współpracy, obok rozbudowy poszczególnych procesów, jest również kształtowanie narodowych zdolności i kompetencji.

Szczególną wagę przypisuje się prewencji kryzysowej, a w jej ramach – współpracy z regionalnymi organizacjami w obszarze bezpieczeństwa. Dobrze rozwinęła się w tym aspekcie współpraca z Regional Centre on Small Arms (RESCA) – głównym celem jest zwalczanie nielegalnego rozprzestrzeniania broni lekkiej, przeciwdziałanie konfliktom

Entwicklungshilfe (ÖFSE), Forum 30, 2006, s. 72, [online] <https://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Foren/Forum30.pdf>, 5 IV 2023.

³⁵ Siły zbrojne Austrii uczestniczą w misjach w Afryce: European Union Training Mission Mali (EUTM Mali), European Union Naval Force – Mediterranean (EUNAVFOR MED IRINI), United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA), United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara (MINURSO).

³⁶ *Regionalpolitik und Kooperationsprogramm Afrika*, [online] <https://www.bundesheer.at/wissen-forschung/bsp/afrika.shtml>, 20 II 2023.

³⁷ *Tamże*.

zbrojnym, zorganizowanej przestępczości, terroryzmowi i nielegalnej eksploatacji surowców w regionie Wielkich Jezior, Rogu Afryki oraz państw sąsiadujących. Prewencja i kontrola oraz redukcja nielegalnej broni odgrywają główną rolę. Austriackie siły zbrojne uczestniczą w działalności szkoleniowej oraz w zabezpieczeniu magazynów nielegalnej broni. Na przykład w 2019 roku Austria, obok RFN, była zaangażowana w przygotowanie RESCA do przejęcia koordynacji programów szkoleniowych oraz strategii redukcji zasobów broni³⁸. Ważne miejsce zajmuje również współpraca z The West Africa Network for Peacebuilding (WANEP), stanowiącym centrum systemu wczesnego ostrzegania kryzysowego w Afryce Zachodniej, oraz z Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre (KAIPTC), przygotowanego do udziału w operacjach humanitarnych i współpracy w obszarze cywilno-wojskowym³⁹.

Współpraca w obszarze bezpieczeństwa i prewencji kryzysowej nabiera coraz większego znaczenia w relacjach z państwami afrykańskimi i jest traktowana jako integralna część austriackiej współpracy na rzecz rozwoju. Znajduje to odzwierciedlenie zarówno w sferze koncepcyjnej, jak i realizacyjnej. Jednocześnie stanowi jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin współpracy z państwami i instytucjami afrykańskimi działającymi w tym obszarze.

PODSUMOWANIE

Wraz z odzyskaniem przez Austrię suwerenności i po niezwłocznym przystąpieniu tego państwa do ONZ nastąpiła intensyfikacja stosunków z państwami afrykańskimi, zwłaszcza w kontekście pojawienia się na agendzie kwestii samostanowienia narodów i dekolonizacji. Otwarta postawa Austrii zyskała widoczne wyrazy uznania. Ze strony niektórych państw Wiedeń uzyskał wsparcie w sprawie wniesienia pod obrady Zgromadzenia Ogólnego ONZ kwestii sporu austriacko-włoskiego o Górą Adygę. Pozytywnie została przyjęta inicjatywa austriackiego szefa dyplomacji Bruno Kreisky'ego w sprawie stworzenia nowego „planu Marshalla” dla państw rozwijających się oraz oferty dobrych usług w zakresie pośrednictwa w rozwiązywaniu konfliktów, w szczególności na Bliskim Wschodzie. Uzyskano również wsparcie w zakresie przekształcenia Wiednia w miejsce spotkań, konferencji i dialogu międzynarodowego. Nasilenie dialogu politycznego z państwami afrykańskimi nastąpiło w okresie jednopartyjnych rządów SPÖ pod kierownictwem kanclerza Kreisky'ego w latach 1970-1983. Otwartości politycznej Austrii nie towarzyszyła jednak efektywna pomoc rozwojowa, pozostająca daleko za celami rozwojowymi ONZ.

Zakończenie tzw. ery Kreisky'ego w austriackiej polityce zagranicznej skutkowało osłabieniem relacji z Afryką. Rozpoczęty na początku lat 90. proces zmian priorytetów

³⁸ *Fact Sheet Ostafrika: Waffen- und Munitionslogistik in Ostafrika – österreichische Aktivitäten in der RECSA-Region*, Institut für Friedenssicherung Konfliktmanagement, Wien 2020, [online] https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/fact_sheet_recsa_02_deu_web.pdf, 20 II 2023.

³⁹ Regionalpolitik und Kooperationsprogramm...

geograficznych i towarzysząca mu reorganizacja przedstawicielstw dyplomatycznych dotyczył w pierwszej kolejności państw na południe od Sahary. Głównym założeniem dokonywanych zmian było ograniczenie liczby partnerów oraz skoncentrowanie się na grupie państw najslabiej rozwiniętych. Pomimo zgłaszanych deklaracji nie nastąpił znaczący wzrost nakładów finansowych na wsparcie dla tych krajów.

Po akcesji do UE współpraca rozwojowa z Afryką znalazła się w gronie trzech najważniejszych obszarów priorytetowych. Na początku XXI wieku pojawił się nowy impuls do poprawy współpracy, polegający na dalszym sprofilowaniu współpracy rozwojowej z Afryką poprzez wprowadzenie kategorii państw priorytetowych (Etiopia, Ghana, Mozambik i Burkina Faso). Do tych państw kierowane są najważniejsze programy i projekty w ramach współpracy rozwojowej. W tym gronie szczególne miejsce zajmuje Mozambik. Współpraca z tym państwem często określana jest jako modelowe rozwiązanie w warunkach skomplikowanych problemów wewnętrznych, zarówno na szczeblu krajowym, jak i regionalnym.

W ramach podejmowanych działań szczególne znaczenie przypisuje się koordynowaniu prac z władzami krajowymi, lokalnymi, społeczeństwem obywatelskim i sektorem prywatnym. Austria jako małe państwo koncentruje się na współpracy z niewielką liczbą państw i na małych projektach. Na pierwszy plan wysuwają się dwa cele: zrównoważony rozwój i odporność obszarów wiejskich. Jednocześnie wskazuje się na konieczność poszukiwania swoistej specjalizacji w określonych dziedzinach pomocy. Niewątpliwie taką dziedziną stała się szeroko pojęta gospodarka wodna oraz odprowadzanie ścieków i odpadów. W obszarze współpracy dotyczącej bezpieczeństwa i prewencji kryzysowej w podobnym kierunku zmierza zaangażowanie na rzecz przeciwdziałania rozprzestrzeniania nielegalnej broni. W ostatnim okresie coraz większe znaczenie przypisuje się również projektom wspierającym demokrację, rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz równość płci.

Postępująca europeizacja austriackiej współpracy rozwojowej, przyczyniająca się bez wątpienia do harmonizacji norm i projektów, w dużym stopniu ma formalny charakter, wynikający z obowiązków członkowskich. Jednak w obszarze współpracy bilateralnej z Afryką można mówić o niezadowolających rozwiązaniach zarówno w aspekcie ilościowym, jak i jakościowym. W odniesieniu do państw, które w 1995 roku przystąpiły z Austrią do UE, podobnie jak w przypadku większości małych państw „starej Unii”, można mówić o poważnym zapóźnieniu. W krytycznych analizach wskazuje się, iż dalsze utrzymywanie tego stanu rzeczy będzie zakłócać wizerunek Austrii jako państwa neutralnego oraz goszczącego „trzecią” siedzibę ONZ.

BIBLIOGRAFIA

- Dreijahresprogramm der Österreichischen Entwicklungspolitik 2004 bis 2006*, Bundesministerium für auswärtige Angelegenheiten, Wien 2003.
- Fact Sheet Ostafrika: Waffen- und Munitionslogistik in Ostafrika – österreichische Aktivitäten in der RECSA-Region*, Institut für Friedenssicherung Konfliktmanagement, Wien 2020, [online] https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/fact_sheet_recsa_02_deu_web.pdf.

- Fiedor K., *Austria. Zarys dziejów politycznych*, Łódź 2000.
- Gebrewold B., *Die Aussenpolitik gegenüber den Staaten Afrikas*, [w:] *Handbuch der Außenpolitik Österreichs*, red. M. Senn, F. Eder, M. Kornprobst, Innsbruck 2023, https://doi.org/10.1007/978-3-658-37274-3_28.
- Höll O., *Entwicklungspolitik*, [w:] *Politik in Österreich: Das Handbuch*, red. H. Dachs i in., Wien 2006.
- Höll O., *Österreichische Entwicklungshilfe, 1970-1983: Kritische Analyse und internationaler Vergleich. Informationen zur Weltpolitik*, Wien 1986.
- Jahrbuch der österreichischen Aussenpolitik. Aussenpolitischer Bericht*, Wien 1994.
- Jankowitsch P., *Österreich und die dritte Welt: Ein neues Kapitel der österreichischen Außenpolitik*, [w:] *Die Ära Kreisky. Schwerpunkte der österreichischen Außenpolitik*, red. E. Bielka, P. Jankowitsch, H. Thalberg, Wien 1983.
- Khittel S., Pospisil J., *Europäische Entwicklungspolitik als Alternative zum „Global War on Terrorism“? Zur Entwicklungszusammenarbeit der EU in Krisenregionen*, Österreichische Forschungsförderung für Entwicklungshilfe (ÖFSE), Forum 30, 2006, [online] <https://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Foren/Forum30.pdf>.
- Kramer H., *Strukturentwicklung der Aussenpolitik (1945-2005)*, [w:] *Politik in Österreich: Das Handbuch*, red. H. Dachs i in., Wien 2006.
- Kramer H., *Zur Bilanz der österreichischen Entwicklungspolitik (1945-2017)*, [online] https://archeza.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/p_archeza/Eigene_Texte/Kramer_2017.pdf.
- Kramer-Fischer D., *Ein neuen Marshall-Plan für die Dritte Welt. Der österreichische Vorschlag zu einem verstärkten Ressourcetransfer*, „Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft“ 1981, no. 10, s. 139-152.
- Länderprofil Mosambik*, Österreichische Forschungsförderung für Entwicklungshilfe (ÖFSE), [online] <https://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Laenderinfos/mosambik03.pdf>.
- Lightfoot S., Obrovsky M., *Österreichische Entwicklungspolitik – Nachbarschaftspolitik in Europa statt globaler Politik?*, „OZP – Austrian Journal of Political Science“ 2016, no. 45, s. 11-21, <https://doi.org/10.15203/ozp.1088.vol45iss2>.
- Mozambique*, Austrian Development Agency, [online] <https://www.entwicklung.at/en/countries/southern-africa/mozambique>.
- Obrovsky M., *Entwicklungspolitik*, [w:] *Handbuch der Außenpolitik Österreichs*, red. M. Senn, F. Eder, M. Kornprobst, Innsbruck 2023, https://doi.org/10.1007/978-3-658-37274-3_19.
- Österreich Wirtschaftsbeziehungen mit Afrika sowie mit dem Nahen und Mittleren Osten*, Bundesministerium Arbeit und Wirtschaft, [online] <https://www.bmaw.gv.at/Themen/International/OesterreichsWirtschaftsbeziehungen/Afrika-Naher-und-Mittlerer-Osten.html>.
- Paterek A., *Austriacka polityka rozwojowa wobec globalnych wyzwań*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2022, nr 16, <http://doi.org/10.14746/rie.2022.16.10>.
- Popławski D., *Austriacka polityka neutralności (1955-1995)*, Warszawa 1995.
- Popławski D., *Neutrality in Austria's Foreign and Security Policy after the Cold War*, „Studia Europejskie – Studies in European Affairs” 2020, nr 2, <http://doi.org/10.33067/SE.2.2020.6>.
- Pospisil J., Khittel S., *Sicherheitspolitische Entwicklungszusammenarbeit von Kleinstaaten. Eine vergleichende Analyse der Praxis von Österreich, der Schweiz, Schweden und den Niederlanden*

- anhand von ausgewählten Fallbeispielen*, Österreichische Forschungsförderung für Internationale Entwicklung (ÖFSE), Forum 37, 2008, [online] <https://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Foren/Forum37.pdf>.
- Regionalpolitik und Kooperationsprogramm Afrika*, [online] <https://www.bundesheer.at/wissensforschung/bsp/afrika.shtml>.
- Sauer W., *Österreich und der Transformationsprozess in Mocambikue*, „Journal für Entwicklungspolitik” 1997, vol. 13, no. 2, s. 199-207.
- Slezak G., Kendler K., Nozadze N., *ÖFSE-Länderinformation Mosambik*, [online] https://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Laenderinfos/2019/Mosambik_Laenderinformation.pdf.
- Strategic Evaluation of Austrian Development Cooperation's Engagement in Mozambique 1992-2018*, [online] https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Evaluierung/Evaluierungsberichte/2020/Mosambik/Evaluation_Mozambique_1992-2018_English_summary.pdf.
- Thalberg H., *Die Nahostpolitik*, [w:] *Die Ära Kreisky. Schwerpunkte der österreichischen Außenpolitik*, red. E. Bielka, P. Jankowitsch, H. Thalberg, Wien 1983.
- Uganda: Country Strategy 2019-2025*, Federal Ministry for Europe, Integration and Foreign Affairs Directorate General for Development Cooperation, [online] https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Publikationen/Landesstrategien/CS_Uganda_2019-2025.pdf.
- Wereszycki H., *Historia Austrii*, Wrocław 1972.

Dariusz POPŁAWSKI – politolog, profesor nauk społecznych, pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego (UW). W latach 1997-2002 w służbie zagranicznej w Niemczech. Był członkiem Rady Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej, był prezesem Fundacji Studiów Międzynarodowych. Pełnił wiele funkcji akademickich, m.in. prodziekan Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW, przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Stosunków Międzynarodowych (ISM), zastępcy dyrektora instytutu, kierownika zakładu Integracji Europejskiej ISM. Obecnie kieruje Katedrą Dyplomacji i Instytucji Międzynarodowych Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. Był redaktorem naczelnym periodyku naukowego „Studia Politica Germanica” oraz był członkiem rady redakcyjnej „Rocznika Strategicznego”, „Stosunków Międzynarodowych – International Relations”, „Zeszytów Naukowych Wyższej Szkoły Cła i Logistyki w Warszawie”. Jego zainteresowania badawcze obejmują: neutralność w stosunkach międzynarodowych, politykę zagraniczną i bezpieczeństwa europejskich państw mniejszych, problematykę niemcoznawczą.